

5.10.2015

Eduskunnan Lakivaliokunnalle

Asia

Helsingin käräjäoikeuden lausunto HE 29/2015 vp Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinmaksulaiksi sekä laeiksi hallinto-oikeuslain 12 a §:n ja riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 28 §:n muuttamisesta

LAUSUNTO

Helsingin käräjäoikeus esittää lausuntonaan seuraavan.

Aluksi

Helsingin käräjäoikeus suhtautuu esitykseen lähtökohtaisesti myönteisesti. Oikeudenkäyntimaksujen korottaminen on perusteltua, koska asioista tuomioistuinlaitokselle ja siten valtiolle aiheutuvat keskimääräiset kustannukset ovat kohonneet huomattavasti niistä perittäviä maksuja nopeammin. Maksujen korotus saa kantajan/hakijan harkitsemaan tarkemmin, onko asian vieminen tuomioistuimeen varmasti tarpeen. Koska maksu on asianosaiselle oikeudenkäynnistä aiheutuviin kokonaiskustannuksiin nähden kuitenkin vähäinen, korotus ei vaaranna oikeusturvaa.

Maksujen määräytymisperuste

Hallituksen esityksessä esitetään, että oikeudenkäyntimaksut ovat kiinteitä eli ne peritään kaikilta asianosaisilta saman suuruisina riippumatta siitä, missä vaiheessa oikeudenkäyntiä asia päättyy tai esimerkiksi siitä, miten monta istuntopäivää asian käsittely edellyttää. Esitetty malli on epäilemättä hyvin selkeä, se helpottaa maksun määräämistä ja vähentää siten siihen liittyvää byrokratiaa. Toisaalta on selvää, että asian käsittelyn pitkittyminen ja useammat istuntopäivät lisäävät asiasta myös tuomioistuimelle aiheutuvien kustannusten määrää. Pisin Helsingin käräjäoikeudessa riita-asiassa toimitettu pääkäsittely on kestänyt 68 päivää. Mainitun asian käsittelyyn osallistui kolme tuomaria. Esimerkiksi vuonna 2013 suurimmat 43 juttua kuluttivat Helsingin käräjäoikeuden resursseja yhteensä 13 henkilötyövuoden verran. On selvää, että edes esitetty 500 euron oikeudenkäyntimaksu ei kata tuollaisten asioiden käsittelystä aiheutuvia kustannuksia kuin olemattomalta osalta. Kustannusvastaavuuden kannalta olisi siten perusteltua, että maksut porrastettaisiin käsittelypäivien lukumäärän mukaan samaan tapaan kuin Norjassa.

Käräjäoikeus esittää vielä harkittavaksi, olisiko oikeudenkäyntimaksujen porrastaminen pääkäsittelypäivien määrän perusteella mahdollista. Hallituksen esityksessä tältä osin esitetty perustelu *”kaikista käräjäoikeuksien laajoista riita-asioista kuitenkin vain pieni osa etenee pääkäsittelyyn asti, eikä näille asioille olisi siksi mielekäästä rakentaa erilaisia aikaan perustuvia luokituksia”*, on joka tapauksessa harhaanjohtava. Vaikka suuri osa laajoista riita-asioista ei etene pääkäsittelyyn, valtaosa kustannuksista aiheutuu juuri niistä asioista, jotka sinne etenevät.

Etukäteismaksun käyttöönotto

Postiosoite
PL 650
00181 HELSINKI

Käyntiosoite
00180 HELSINKI

Puhelin
029 56 44200

Telefax
029 56 44417

Sähköposti
helsinki.ko@oikeus.fi

5.10.2015

Hallituksen esityksessä ei esitetä, että tuomioistuinmaksut alettaisiin periä etukäteen, mutta 12 §:ssä annetaan oikeusministeriölle mahdollisuus asetuksella säätää tilanteista, joissa maksuvelvollinen voi maksaa maksun etukäteen. Yleisten tuomioistuinten asiankäsitteilyjärjestelmää ollaan parasta aikaa uudistamassa, eikä maksujen perimistä etukäteen ole tässä vaiheessa esityksessä lausutuvin tavoin perusteltua ottaa käyttöön.

Käräjäoikeus toteaa kuitenkin tulevaisuutta ajatellen, että mikäli esimerkiksi esitetyn suuruisen oikeudenkäyntimaksun suorittaminen olisi asian vireille tulemisen edellytys, se ei voisi olla lisäämättä asianosaisten harkintaa siitä, onko asian käsittely oikeudessa välttämätöntä. Myös yleisten tuomioistuinten asiakkaisiin sisältyy joukko oikeusturvan suurkuluttajia, jotka saattavat toistuvasti tai suuria määriä asioita vireille. Näiden henkilöiden kanteet eivät käytännössä koskaan miltei osin menesty. Läheskään kaikki näiden juttujen kantajat eivät ole oikeutettuja oikeusapuun eikä heitä siten vapautettaisi maksusta vähävaraisuuden perusteella. Kun myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään katsonut, että etukäteismaksun perimiselle on hyväksyttävä tarkoitus, mikäli siten pyritään välttämään asioiden ruuhkaantuminen tuomioistuimessa, ei etukäteismaksun käyttöön ottamiselle ole estettä. Esimerkiksi vähävarainen henkilö saisi maksuvapautuksen haettuaan joka tapauksessa asiansa vireille, eikä etukäteismaksu siten estäisi kansalaisia saamasta asioitaan tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Maksusta vapauttaminen sovinnon yhteydessä

Sovinnon saavuttaminen on useimmiten asianosaisten kannalta paras vaihtoehto. Se, että asiassa päädytään sovintoon oikeudenkäynnin aikana joko tuomioistuimen sovintoa edistävien toimenpiteiden johdosta tai asianosaisten omin toimin säästää olennaisesti tuomioistuimen työtä. Tuomiota ei tuolloin jouduta kirjoittamaan. Näistä syistä voitaisiin harkita, olisiko syytä kannustaa sovintoon pääsemistä vapauttamalla oikeudenkäyntimaksusta sellainen kantaja, jonka ajama asia päättyy oikeudenkäynnin aikana sovintoon.

Lopuksi

Oikeudenkäyntimaksujen merkittäväkin korottaminen on perusteltua. Samalle se asettaa myös tuomioistuinlaitoksen oikeuslajien perusteltujen odotusten kohteeksi. Tämä tarkoittaa yhtäältä ratkaisujen laadun parantamista, mutta ennen kaikkea vaatimusta siitä, että asioiden käsittelyajat on saatava olennaisesti nykyistä lyhyemmiksi.

On todennäköistä, että jo pelkkä maksujen korottaminen vähentää sellaisten asioiden määrää, joihin ei liity todellista oikeusturvan tarvetta. Voimavarojen kohdentaminen oikeisiin asioihin helpottuu jo tästä syystä. Pelkästään tämä ei kuitenkaan riitä, vaan lainsäätäjän tulee kiinnittää huomiota myös siihen, että kasvavien maksutulojen kanavoituminen tuomioistuinten toiminnan turvaamiseen taataan nostamalla tuomioistuinten toimintamäärärahamomenttien tasoa, kuten tuomioistuinmaksutyöryhmän mietinnön ”Tuomioistuinmaksulaki” sivulla 55 asianmukaisesti todetaan.

Jussi Sippola
Käräjätuomari, osastonjohtajan sijainen